

FIȘĂ DE INFORMAȚII LINGVISTICE

Limba Romani în cadrul misiunii de răspuns la invadarea Ucrainei

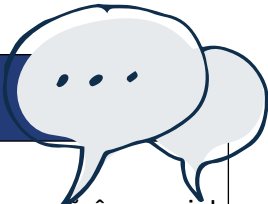
Organizațiile estimează aproximativ **400,000** de romi trăiau în Ucraina la începutul anului 2022, iar limba Romani reprezintă limba maternă pentru aproximativ **85%**. Se estimează că **100,000** de romi au fost forțați să se refugieze în alte țări europene începând cu februarie 2022, iar mulți alții au fugit în alte părți ale Ucrainei.

Terminologia în limba romani diferă adesea de la o zonă la alta, în special în ceea ce privește subiectele mai noi și vocabularul tehnic sau medical, deoarece vorbitorii împrumută cuvinte din limbile dominante din zonă.

Multe dialecte folosesc alfabetul limbilor dominante din zonă, în special alfabetul latin și cel chirilic. Deși în 1990 a fost adoptat un alfabet romani standard, acesta nu este utilizat de toată lumea.

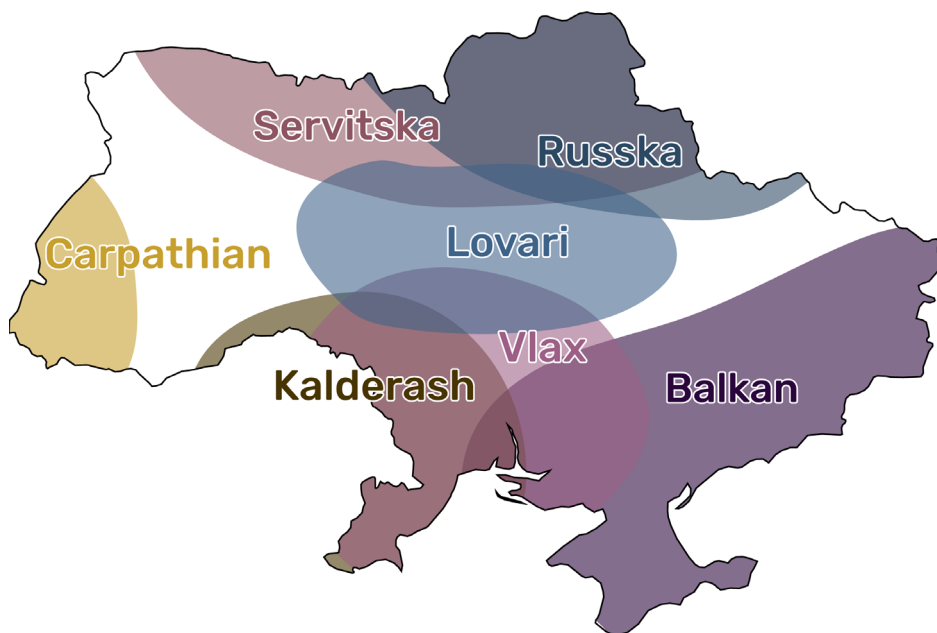
Ca urmare a contactului cu limbile dominante din zona în care locuiesc, unii vorbitori nativi de romani cunosc și o a doua limbă, însă acest lucru variază semnificativ în funcție de regiuni în Ucraina. Romani este, în general, limba preferată de vorbitorii nativi de romani.

Sfaturi

-
- Pentru a comunica în mod eficient, folosiți, pe cât posibil, limba maternă a persoanei.
 - Nu porniți de la premisa că comunitatea romă se poate exprima pe deplin în ucraineană sau rusă, în special în ceea ce privește subiecte sensibile legate de sănătate sau protecție.
 - Asigurați-vă că știți care este dialectul romani pe care îl folosește publicul dumneavoastră și identificați un traducător sau un interpret în funcție de acesta.
 - În cazul în care nu sunteți sigur de dialectul în cauză sau nu sunteți în măsură să vă ocupați de acesta, rugați traducătorul sau interpretul rom să folosească cuvinte ușor de înțeles de către vorbitorii de diferite dialecte romani, dacă acest lucru este posibil.
 - Luați în considerare posibilitatea de a pune la dispoziție informații și mecanisme de feedback în formate vizuale, orale și audio pentru a ajunge la cât mai mulți vorbitori de romani.
 - Fiți conștienți de faptul că femeile vorbitoare de romani și persoanele în vârstă pot fi mai puțin capabile să citească sau să vorbească ucraineană sau rusă; de asemenea, este posibil ca acestea să nu se simtă confortabile să vorbească cu respondenții.
 - Respectați normele de gen în procesul de comunicare cu comunitățile de romi. Dacă în grupul pe care îl sprijiniți este prezent un bărbat de etnie romă, implicați-l în procesul de luare a deciziilor. Dacă sunt prezenți mai mulți bărbați, implicați-l pe cel mai în vârstă, care probabil este liderul.
 - Întrebați oamenii, în special femeile și fetele, dacă preferă să vorbească cu dumneavoastră în particular sau în prezența familiei sau a membrilor comunității.
 - Comunicați cu femeile și fetele rom pe teme sensibile prin intermediul personalului feminin și al interpreților.

Cercetarea aprofundată privind utilizarea limbii romani în Ucraina

Dialecte romani în Ucraina

Deși romani este considerată o singură limbă, răspândirea geografică a comunităților de romi a determinat existența mai multor dialecte. Romii din Ucraina și din țările vecine folosesc o serie de dialecte, ceea ce ar putea face dificilă înțelegerea reciprocă a vorbitorilor de romani.

Figura 1: Distribuția aproximativă a principalelor dialecte romani în Ucraina. Clasificările dialectelor romani și datele privind locurile în care acestea sunt folosite variază. Această vizualizare compozită a datelor din mai multe surse publicate și nepublicate este doar orientativă.

Înainte de februarie 2022, cele mai mari comunități de romi din Ucraina trăiau în [regiunile](#) Zakarpattia, Odesa și Harkov. Cele mai mari grupuri vorbitoare de dialecte din Ucraina sunt Servitska (ucraineană sau Malul Stâng) Romani în nord și Vlax Romani, inclusiv Kalderash, în sud. Alte grupuri vorbitoare de dialecte și alte dialecte importante includ limba romani balcanică în est și în sud, romani carpatică (centrală) în vest, romani russka în nord și comunități de vorbitori de romani lovari în toată Ucraina.

În cadrul fiecărui grup există dialecte distincte; multe dintre ele, dar nu toate, sunt într-o oarecare măsură [inteligibile între ele](#). În prezent, sunt în curs de desfășurare procese de consultare în vederea înțelegerii statutului limbajului semnelor romani și a existenței unei forme standard. Unii interpreți romi pot interpreta pentru vorbitori de dialecte diferite. Este posibil ca dialectul Kalderash să fie înțeles pe scară largă, deși nu pe deplin, de mulți vorbitori de romani din Ucraina.

Utilizarea unei a doua limbi în rândul vorbitorilor de romani

Comunitățile de romi din centrul și estul Ucrainei folosesc adesea rusă și ucraineană, dar este posibil ca unii să nu poată folosi aceste limbi pentru discuții complexe sau delicate sau să cunoască limbile țărilor gazdă, cum ar fi româna sau poloneza. Comunitățile de romi din vestul Ucrainei sunt mai predispuse să folosească maghiara sau slovacă, dar pot avea dificultăți să înțeleagă rusă sau ucraineană. Cei din sudul Ucrainei sunt mai predispuși să folosească limba română ca a doua limbă. Politicile discriminatorii i-au împiedicat pe unii romi să învețe limba romani; de exemplu, un număr mare de [romi din Zakarpattia](#) folosesc maghiara ca primă limbă și nu vorbesc ucraineană, rusă sau romani.

Alfabetizare și excludere

Mulți romi se confruntă cu excluderea educațională, ceea ce duce la niveluri scăzute de alfabetizare. Femeile, persoanele în vârstă și persoanele care trăiesc cu dizabilități sunt mai predispuse să nu știe să citească și să scrie sau să facă acest lucru cu dificultate. Excluderea socială limitează, de asemenea, oportunitățile pentru romi de a deveni pe deplin competenți și confortabili folosind o limbă dominantă a zonei lor locale. Mulți romi din comunitățile rurale din Ucraina nu au acces la internet sau la telefoane inteligente și nu sunt familiarizați

cu canalele digitale. Ca rezultat, informațiile în formate scrise și digitale sunt probabil inaccesibile pentru mulți romi. Inițiativele care permit accesul romilor la informații, cum ar fi acest [post de radio](#) care furnizează conținut audio în limba romani în Moldova, sunt rare. Chiar dacă informația este accesibilă, experiența stigmatizării, discriminării și excluderii poate determina publicul de etnie romă să nu aibă încredere în multe canale de informare. Organizațiile ar trebui să ia în considerare [practicile culturale și comunitare](#) în planificarea comunicării cu familiile și indivizii romi.

Mulți romi nu au documente de identitate și se estimează că [10-20%](#) din populația de romi a Ucrainei, aproximativ 35.000 de persoane, sunt apatride sau riscă să devină apatride. Acest lucru crește riscul traficului de persoane pe măsură ce oamenii fug din zona lor locală sau dincolo de frontiere. De asemenea, înseamnă că oamenii se luptă pentru a avea acces la protecție internațională. Informațiile în formatul potrivit, interpretarea și medierea culturală pot crește accesul la informații și pot reduce riscul pentru vorbitorii de romani.

Cum poate ajuta CLEAR Global

- [Formare și îndrumare](#) personalizate și cu acces deschis pentru a sprijini traducătorii, interpreții, mediatorii culturali și alte persoane care sprijină comunitățile de romi.
- [Harta interactivă](#) a limbii oficiale și a altor limbi folosite în Ucraina.
- Editare în limbaj simplu și instruire pe principiile limbajului simplu.
- Tehnologie lingvistică pentru a deschide canale de comunicare în două sensuri multilingve, concepute pentru a sprijini comunitățile afectate.
- Sprijin de traducere în limba romani - ne construim capacitatea în romani, dar acest lucru este foarte limitat în prezent. Vorbitorii de romani interesați să se alăture comunității noastre de lingviști o pot face [aici](#).

Referințe

Consiliul Europei (2020). Rezultatele sondajului în cadrul proiectului „Consolidarea protecției minorităților naționale, inclusiv romii, și limbile minoritare din Ucraina”. Consiliul Europei și Academia Națională de Științe Pedagogice din Ucraina.

Consiliul Europei (f.d). Romani | Limbă: Fișe informative despre limba romani. Consiliul Europei.

Glottolog (n.d). “Family: Romani”. <https://glottolog.org/resource/languoid/id/roma1329>

Minority Rights Group International (2020). „Romi”. <https://minorityrights.org/minorities/roma-13/>

Fondul Femeilor Rome Chirikli (2022). Un ghid pentru stabilirea legăturii cu refugiații romi din Ucraina în țările europene. Fondul Femeilor Rome Chirikli și Fundația Deaconess

Proiectul ROMANI (f.d.) Baza de date a dialectelor romani. Universitatea Manchester

Romanes.org (f.d). „Dialectele romilor din Ucraina”. <http://rromanes.org/>

Fundația Romilor (f.d.). „Romani (Limba)”. <https://rroma.org/en/rromanes-language/>

Această fișă informativă a fost compilată cu contribuții valoroase din partea membrilor comunității de romi și ai organizațiilor societății civile a romilor din Ucraina și din țările învecinate. Dacă doriți să oferiți feedback sau să sugerați modificări, vă rugăm să ne contactați la info@clearglobal.org.